

Ivana prieš jūrą

(Excerpt in Lithuanian)

Translated by: Gabija Kiaušaitė

Contact of the translator: gabija.kiausaite@gmail.com

– Matyti skelbimą internetas, dar yra spinta? ... Norėčiau... Atvažiuoju. – girdėjosi moteriškas balsas švelniu juntamu akcentu. Po dvidešimties minučių prie durų stovėjo mano metų moteris, juodu trumpu sijonu, iššaukiančiu rožiniu lūpdažiu nuo nosies iki smakro, pasidabinusi blizgančiais papuošalais. Pakaišiojusi savo juodą šukuoseną su ausų speneliuose padabintais deimantiniais auskariukais (bosnė? serbė? juodkalnietė?), mudvi žingtelėjome į koridorių ir susigėdusios viena kitai nusišypsojome.

– Ukraina?

– Ne ir taip. Netoli. Rusija.

– Dievinu rusų poetus.

Išpūtusi akis į mane pažiūrėjo iš po savo storai tušu nuteptų blakstienų.

– Cvetajeva, Brodskis, Mandelštamas... – įsidrašinau.

– Jūs išties žinote? – atrodė nuoširdžiai nustebusi, o tai leido man pagalvoti, kad tikriausiai kokia nors mokytoja, kuriai šiaip prastai baigėsi ir kuriai, nepaisant atsainaus elgesio naujuose šalikeliuose, nelengva. Tačiau ji akivaizdžiai nebuvo nusiteikusi tęsti pokalbio ta tema ir kaipmat nutilo.

– Ir kaip ten pas jus dabar viskas? Po rusų invazijos Kryme? Juk jūs tikriausiai iš tų pakraščių ar ne?

Ėmiau įsivaizduoti mūsų spintą jos kambaryuke, kurios sienos neabejotinai nudažytos rožine spalva ir kuriame ji praleidžia savo dienas snūduriavimo režime, po ištisu naktų, prašuktų aplink stulpą kokiame aprūkusiame bare.

– Pas mus viskas *okei*, – atšovė taip staiga tarsi jau būtų laukusi tokio klausimo.

Mano nuolatos stebina ta visko neigimo baimė, nuo pat mažumės lyg įskiepyta į kaulus, ir kurios režimą pažinuso žmogaus niekada daugiau neatsikrato, nesvarbu, kur vėliau gyventų. Iš to atsakymo man vis dar buvo neaišku: rusė ji ar ukrainietė.

– Ar pavojinga, ar vis dar kovoja? – tyčia kvailai paklausiau.

Ji tvirtai mostelėjo ranka, apkarstyta skambančiomis apyrankėmis, tarsi atsisakydama pasiūlytos kavos:

– Pavojai – taikoje, o ne kare.

[...]

„Turime pakankamai tabako, ir nuo tada, kai baigiasi Vido dienoje pamoka, kiekvieną dieną sėdime kavinukėj ir geriame slyvų trauktinę, praskiestą rakiją arba turkišką iš grynų miežių,“
– rašo Adrijanas žmonai vasarą, – *„tačiau tik iki dešimtos valandos vakaro, nes vėliau prasideda komendanto valanda. Alėja keistai gyvybinga, kepamas ėriukas už 140 dinarų už kilogramą. Aikštėje tegali gauti svogūnų, česnakų ir neišmatuojamus kiekius braškių. Norėčiau judviem atsiųsti kokį cukraus paketą ir kumpio gabalėlį, tačiau ir to čia nėra. Valgau valgykloje, miežių ir cikorijų kavos tegėriau vieną sykį, o duona maišoma su bulvėmis. Gaila, kad per mažai domėjausi maisto gaminimu, nes mūsų virėja težino mažą žiupsnį receptų. Nors neseniai buvo derliaus nuėmimas, miltų nėra, o ūkininkai turi pilnas skrynias pinigų. Kai vyksta bažnyčios atlidai, susirenka tūkstančiai žmonių, atvyksta armonikieriai ir groja liaudies šokių dainas. Ūkininkai moka po 200, 300 dinarų. Pinigų kaip šieno, tačiau gėrybių galima įgyti tik*

per pažintis. Ir Belgrade tikriausiai ta pati dainelė: šokėjai, dainininkai, muzika ant kiekvieno kampo. Jei turi pinigų, gali gauti, ko tik širdis geidžia: nuo saldumynų iki nėriniuočių šilkinųjų apatinių. Sandalų pora, kainavusi 100 dinarų man atvykus, dabar kainuoja 2500 dinarų.“

Ivana tuoj pat nueina pas batsiuvi Kermolecą ir užsako keturiasdešimt ketvirto dydžio sandalus.

– Sumokėsiu tik tada, kai juos pasversiu, ir jei jie bus sunkesni nei keturiasdešimt gramų, jų neimsiu, – pagrasina batsiuviui.

Vokiečių paštas nepriima sunkesnių siuntinių nei du šimtai gramų, o tai yra kaip tik vienas sandalas siuntinyje. Nusiųstų ji ir dar ko nors, kai tik pavyks kažko gauti, tai tikriausiai irgi palengvins jos sąžinės graužatį, kadangi paskutiniu metu jai dingojosi visai kiti pasauliai: užsisvajodavo apie apsikabinimus ir šypsena, tą šypsena su užsirietusiais į viršų lūpų kampučiais, tas spindulys nušviečiantis veidą, tas mielas dvasingas žvilgsnis.

„Išgyvenau saulės smūgį, tačiau palyginus tai tėra vieni niekai, kai kurie mirė nuo tropinės maliarijos.“

Ivanai vėl nudiegia pilvą, nuvilnija karščio banga jos kūnu: jei Adrijanas mirs, tai jai bus bausmė. Ji niekada netikėjo tuo katalikiškuoju – dantis už dantį – kerštu, tačiau kažkas ten aukščiau ją nubaus, jei neteisingai supras savo jausmus, jei nesistengs padaryti visko, kas jos galioje, jei neturės tyrų kaip krištolas minčių, jei pamirš savo odą, kurią ji galvojo džiūstant, jos oda, kuri be vyriškų glamonių buvo tokia apleista.

„Mes, slovėnai, esame it viena šeima. Čia – dieviška ramybė, tik artimųjų ar šio bei to trūkumas, ar galų gale netikėti apsilankymai primena apie vykstantį karą. Tik pastaruoju metu ėmė pūsti švelnus vėjelis, iki tol mes buvome įvairiausių „karžygių“ ir jų grupių mėgstamiausia sostinė. Girtuokliavimas, smurtas, plėšikavimai, žudimai vyko pagal kasdienį planą. Dabar valdžią perėmė jie. Tie, kurie iš tiesų yra čia tik dėl vienos priežasties, tad visas kraštas lengviau atsikvėpė.“

Jei Adrijanas bus nužudytas ar sužeistas, ji bus dėl to kalta, bus kalta dėl savo per menkos meilės, jos nepastovumas, jos silpna valia, ji privalo laikytis, nes į ją jau plūsta ši nauja nuojauta, kad savo veiksmais galinti sunaikinti vyrą – ir į ją, kuri taip drąsiai stojo prieš škaliečius, į ją plūsta ši baisi grėsmė, ši nauja baimės forma.

„Kažin kokį rusų emigrantą, inžinierių, einu mokyt kalbėjimo vokiškai. Neprašysiu jokio užmokesčio, nes jis nieko neturi. Vaišina mane saldumynais, rakija ir kava. Rusas man paskolina maudymosi glaudes, kurios daug kur čia vadinamos „ėjimu į paplūdimį“. Viena parduotuvė vadinasi „Luvras“, kita – „Maskva“, turime kavinę pavadinimu „Kazino ir Bulvaras“. Šiaip viskas čia labai primityvu. Gavau štai tokį tavo siuntinį: baltos kelnės, trys nosinaitės, trys „Bata“ kojinių poros, kaklaraištį, siūlų ryšelį ir gabalėlį kvepiančio muilo.“

Ivana ir vėl geresnės nuotaikos, naujienos iš Adrijano nėra per daug šokiruojančios, jos tapusios kasdienio gyvenimo dalimi, jos ir jo, priprato būti toli vienas nuo kito, bent jau šią akimirką tas taip atrodo, ta akimirka, kai diena keičia dieną, vienodą, ir kol taip bus, bus gerai, tegu taip ir lieka, nes kitaip tai vis tiek kada nors neabejotinai nutiks... Todėl visiškai nieko tokio, jei Ivana ir vėl eina į mišką su savo grybų krepšiu, žengia tuo pačiu keliu ir jai daužosi širdis, gaivus oras ir dumblo kvapas nuveja visas mintis apie kraują, įpūsdamas jaunatviško džiugesio.

– Čia viena knyga, skirta slovėnų kalbai ir viena žemėlapiams, dvi vienodos skirtos skaičiavimui ir viena – istorijai... Nors jau reikės netrukus parašyti naujai, – sako jai Vitalijus. Stovi tarp paparčių ir iš toli girdėti bažnyčios varpų gausmas. Pirmąsyk tai graži melodija, švysteli Ivanai. „Ir dar šiek tiek grybų, alibi.“ Ant servetėlės viršaus, po kuria slepiasi penkios knygos, paguldo tris baravykus ir dar du į baravykus panašius grybukus. „Už kiekvienos knygos auga vienas grybas.“

Ivana jam nusišypso. Ir jis taip meilingai į ją pažiūri, kad jai net pasidaro karšta ir kažkas sukirba pilve.

- *Mirtis fa...*
- *Sėkmės*, – ją pertraukia.
- *Sėkmės*, – atsako ji.

Rugpjūčio pabaigoje Pinai ištinsta kaklas ir pakyla temperatūra, užkimsta ir iš nušašusios nosies teka pūliai. Ivana neviltyje: ji žinojo, jautė, kad kažkas nutiks, tačiau Adrijanui apie Pinos anginą neužsimena nė žodžio, tą bausmę ji turi atlikti pati, viena pati neš šią savo naštą, jis jau ir taip daug patyrė. Ji pergalvoja, kaip reagavo į Pinos verksmą, į jos norus, kurie kartais buvo išties sudėtingi, į jos ligą, kuri anksčiau buvusi lengvesnė palyginus su dabartine būkle, ir jai atrodo, kad niekada nieko gerai nedarė, kaltina save ir kiekvieną sykį jai sudiegia pilvą.

„Kiekvieną dieną „Dunojaus laikraštyje“ skaitau apie nužudymus ir bausmes. Man neramu dėl judviejų,“ – atkeliauja vokas iš Serbijos su karaliaus Petro atvaizdu pašto ženkle. – *„Be perstojo galvoju, kaip judvi laikotės, ką veikiate, kuo apsirengusios, ką valgėte. Saugokitės dizenterijos ir šiltinės, jos čia stipriai išplitusios. Smagu, kad Pina domisi gyvūnais. Ir aš pats savo kambaryje be utėlių ir žiurkių turėjau visą gyvūnų karalystę: pelės, tarakonai ir blusos. O patalai po kovų su blakėmis atrodė tarsi kažkas juos apibarstė mėlynėmis ir ant jų atsigulė.“*

Rugsėjo popietę ir Ivana ant mėlynių krūmo ištiesusi paklodę guli ant savo lietpalčio. Atrodo taip tarsi koks teatro šviesų meistras iš po apačios šakų skliauto suslapstė švieses, taip tarsi kontrastingi saulės nutvieksti mažulyčiai taškeliai švelniau skverbiasi pro lapus ir vos Ivanai užmerkiant akis, pasaulis apsiverčia aukštyn kojomis, mirtis tampa meile, o meilė su kompasu adatėle pasisuka į kitą pusę, priešais mirtį, pietūs yra šiaurėje, o rytai yra vakaruose, Kaonikas¹ pasistūmėja dar toliau, kažkur ten į Bulgarijos pusę, ir miškas kaip samanos perauga visą reičą ir įžulniame saulės spindulyje, blyksinčiame pro šakas, Ivana virš savęs įžiūri užsiritusius lūpų kamučius ir pajunta šiltą Vitalijaus odą, kvepiančią drėgme, žygiais ir dūmais, Vitalijus aplink ją ir joje, žemos lazdyno šakelės vos liečiančios žemę lėtais judesiais siūbuoja.

Neapibūdinsiu tavęs trupiniais, kad tavęs neatpažintų, jei mane jie pagautų – prisiminsiu tave. Nupiešiu tavo paveikslą, visą tave, negalėtų jie tavęs sulipdyti iš dviejų skirtingų dalių, iš vienos galvos ir kito kūno kaip „Pusryčiuose ant žolės“. Čia mudviejų laikinieji namai be langų ir durų, namai tik su būtiniaisiais dalykais, apklotu, mėlynėmis ir vyno taure, jo laikinumas yra jo grožis, laikinumas ir laikinas būstas, kas liečia būstą juk visada, kaip namai su gyvenimu, susieti laiku: ant kelmo akmens atstumu tarp abiejų pusryčiautojų išsiraižę rėvių žiedai, liudijantys apie čia kažkada stovėjusio medžio amžių, sraigė ant jo palikusi savo glitų pėdsaką ir voras, apsivijęs savo tinkle, kurį sukūrė iš savęs paties ir pažymėjęs savo namus medžioklės lauku. Ivana ir Vitalijus guli šiuose namuose be sienų, į kuriuos niekas neišibraus, guli žolėje be pusryčių, be amžiaus, šiame laiko tarpsnyje be jokių erdvinių apribojimų ir Ivana prisimena kažkada taip kontrastingai skambėjusius, bet dabar ypač tinkančius Adrijano žodžius: *„Mėgaukitės visu grožiu ir būtent taip, kaip jį jaučiate, tačiau per daug negalvokite, iš kur jis... Kai išgirstate vilnijantį lapų šnarenimą vakaro vėjyje, neįtempkite klausos, nebandykite suprasti, ką jis jums nori pasakyti... Svajokite, gražioji siela, svajokite ir būkite laiminga savo svajose.“*

Taip pat ir antrą, ir trečią, ir vėl kartojasi, kol tai netampa ritualu tenais, vidury miško, kai Vitalijus uždengia Ivaną, o ji visa sustingsta, ir jis sustoja, tik jo šiluma lėtai pasklinda ją, uždengia ją nuo pasaulio ir saugo po savimi, tyloje klausosi, kaip juos užplūsta vangus kraujas, tekantis po oda, iš jo į ją ir atgal, šiluma pasklinda jų kūnais, pamažu prisipildo, tyliai, tačiau atkaklia jėga, artėjančia prie lėtų, iš pradžių šiek tiek trūkčiojančių, vėliau tampančių karštligiškais atgarsiais.

[...]

¹ Kaonikas – kaimas Busovačos savivaldybėje, Bosnijoje ir Hercegovinoje.

Prašmatni porelė prie durų įsiveržė į vidų, skubėdami išsinešti vokišką siuvimo mašiną. Su juntamu pietinės dalies akcentu, Primorskos tarpe klausinėjo, kodėl ją parduodu, ir man iš balse atsiradusios gaidelės leido suprasti, kad jų neapsimoka vynioti apie vatą, nes bet koku atveju jie išeis kaip nugalėtojai. Žinojau, kad jiedviem jokia būdu nepavyks parduoti mašinos skelbime nurodyta kaina, be to, aš skubėjau, taigi sutikau su jų pasiūlyta drastiškai sumažinta kaina. Net kiek įsižeidę, kad jiems pavyko taip lengvai nusiderėti, galiausiai ėmė žvalgytis po kambarį, kad įsitikintų, ar čia nėra kito kokio taikinio, kuris bent kiek suteiktų šiokią tokią derėjimosi malonumą. Junona linktelėjo į kampe stovinčią seną „Singer“ siuvimo mašiną, kuri jau daugelį metų atliko baldinę paskirtį, o ne savo tikrąją.

– Šito neparduodame.

– Paimsime. – jis išsitraukė iš užpakalinės kelnių kišenės sulankstyta dvidešimtą ir ištiesė ją man.

– Ne pardavimui. Neparduodama. Nežinau, kaip jums tai paaiškinti. Nėra laisva.

– Nėra laisva? Turi omeny, ji belaisvė, ar kaip? – žagsėdama iš juoko sako ji.

– Greičiausiai ji nėra vulgari, – pridūrė jis, tačiau greitai surimtėjo. – Na, gerai, už dvidešimt penkis tada.

– Parduodu tik tą geltoname lagamine.

Vėl tuodu nusijuokė.

– Ji sako geltoną, ne geltuoną, – bosnė pasisuko į savo vyrą.

Tada ji pažvelgė į mane:

– Tačiau šis lagaminas jau yra tavo slovėniškas karstas.

